

**Speech van staatssecretaris Agnes van Ardenne
(Ontwikkelingssamenwerking) bij jubileum Bureau Beleidsvorming
Ontwikkelingssamenwerking (BBO), Den Haag, 8 oktober 2002**

Dames en heren,

Jubilea zijn vaak feestelijke bijeenkomsten. Helaas wordt dit jubileum overschaduwd door het overlijden van Prins Claus. De Prins was van grote betekenis voor ontwikkelingssamenwerking. Daarom is er ook geen reden de viering van dit jubileum nu te annuleren. Het is juist goed stil te staan bij wat ons beweegt in ons buitenlands beleid.

De lobbyisten van BBO vragen zich vertwijfeld af welke rol ze nog moeten spelen in het schimmige spel tussen overheid en maatschappelijke organisaties. De bezieling is verdwenen uit de internationale samenwerking, hoor ik zeggen, en de scepsis onder het publiek neemt toe. Wie in Nederland loopt nog echt warm voor het geloof in een betere wereld?

Nu weet ik dat in kerkelijke kring wel vaker gesomberd wordt. Sommigen zijn ermee grootgebracht. De mens is geneigd tot alle kwaad en niets goeds komt uit zijn handen, wordt in sommige kerkelijke kringen beleden. Als katholiek wil ik een dissonante stem zijn in dat koor.

Natuurlijk liggen er grote uitdagingen op onze weg - van de overheid en organisaties als BBO. Natuurlijk moeten we de bezieling vergroten. Het is niet alles doffe ellende in de polder.

Mag ik voor u nog eens een deel van de brief van Paulus aan de christenen van Filippi lezen: "Broeders en zusters, weest onbezorgd. Laat al uw wensen bij God bekend worden in gebed en smeking, en nooit zonder dankzegging. En de vrede van God, die alle begrip te boven gaat, zal uw harten en gedachten behoeden in Christus Jezus. Ten slotte, broeders en zusters, houdt uw aandacht gevestigd op al wat waar is, al wat edel is, wat rechtvaardig is en rein, beminnelijk en aantrekkelijk, op al wat deugd heet en lof verdient. En brengt in praktijk wat u geleerd is en overgeleverd, en wat gij van mij hebt gehoord en gezien. Dan zal de God van vrede met u zijn." Dat moet ons toch inspireren!

Maar het gaat niet alleen om het woord. Ook om onze daden. Laat ik daarom een aantal concrete punten opsommen, waarover we tevreden kunnen zijn of die goede aanknopingspunten bieden:

- Meer Nederlanders dan ooit zijn voor handhaving (53%) of verhoging (26%) van het ontwikkelingsbudget. Nog maar vier jaar geleden was dat laatste percentage 20. Een significante stijging. Activiteiten op internationaal gebied nemen fors toe. Neem bijvoorbeeld het programma voor Kleine Plaatselijke Activiteiten. Sinds 1995 twee keer zo veel projecten en vier keer zo veel geld. Bij ons nieuwe loket voor Thematische Medefinanciering loopt het storm.

Steeds meer organisaties buiten het traditionele ontwikkelingswereldje ondernemen activiteiten ver buiten de grenzen.

- Ook privé geeft de Nederlander steeds meer geld voor internationale ontwikkeling. Van 393 miljoen euro in 1995 naar 665 miljoen euro in 1999. Of dat cijfer op peil blijft nu een economische recessie dreigt, durf ik niet te voorspellen. Maar veel Nederlanders zijn zich terdege bewust van de eigen voorspoed vergeleken met de rest van de wereld. Ze weten echt wel het verschil tussen de ellende van een wachtlijst en de ellende van helemaal geen wachtlijsten, omdat er geen artsen zijn.
- De inzet van de particuliere sector neemt een wending ten goede. Wie had er tien jaar geleden gehoord van het begrip Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen? Wie had tien jaar geleden kunnen denken dat een bedrijf als Shell zich zou profileren zoals ze nu doet in haar reclame-uitingen. Cynisme hierover vind ik nogal misplaatst. Elke professional in de communicatie weet dat je een groot probleem krijgt als je externe boodschap sterk afwijkt van je interne realiteit. Bij Shell en heel veel andere bedrijven is meer aan de hand dan alleen zich een nieuw imago aanmeten. Er dient zich een nieuwe partner aan voor duurzame ontwikkeling.
- De politiek heeft een ruk naar rechts gemaakt, zo heet het. Betekent dat een afbreuk van de Nederlandse inzet voor armoedebestrijding? Helemaal niet. Het budget blijft op peil, de inzet voor coherentie wordt versterkt. De uitkomst van de formatie is dat de minister voor OS is verdwenen. Maar sterkere integratie met andere terreinen kan dat verloren terrein meer dan goedmaken. Denk aan buitenlands beleid, aan handels- en landbouwbeleid.
- Ik ben blij met het debat over waarden en normen. Ook ik vind dat individualisering en elkaar niet meer aanspreken op elkaars gedrag waren doorgeschoten. Respect hebben voor elkaars mening betekent niet dat je de ander ontloopt. Tot dusver heeft dat debat mij een te nationale inslag. Ik vind het een uitdaging er een internationale dimensie aan te geven. Hier ligt een kans, ook voor maatschappelijke organisaties. Dit valt niet onder de etiketten links of rechts. Het gaat erom mensen op hun keuzes te wijzen en op de gevolgen van die keuzes voor anderen. Hoe coherent zijn wij zelf in ons persoonlijk leven? De afspraak in Johannesburg om een plan voor duurzame productie en consumptie op te stellen, vind ik mede in dit verband lovenswaardig.
- Het debat over ongelijkheid en armoede is vandaag de dag veel breder dan de vraag welke resultaten je bereikt met hulpgeld. Dat is een goede zaak. Het gaat over complexe vragen rond globalisering. Niet eenvoudig te beantwoorden. Maar bijzonder relevant. En ik zie ook dat het begint te leiden tot een nieuwe invulling, een nieuw ideaal: globalisering van onderop, globalisering met een menselijk gezicht. Een perspectief van mensen insluiten in plaats van ze uit te sluiten, zoals ik gisteren ook op het ISS heb betoogd.

- Herijking van ons buitenlands beleid naar vernieuwde waarden en normen is niet eens nodig. We hoeven niet op zoek naar een nieuwe ethische bezieling. Onze waarden en normen op dit gebied zijn onverminderd de moeite van het nastreven waard. Ik noem de Nederlandse traditie van respect voor internationaal recht, die terug gaat tot Hugo de Groot. De Rule of Law als onze basisnorm. En laten we niet vergeten: sinds de Tweede Wereldoorlog is er een indrukwekkende hoeveelheid internationale waarden en normen in verdragen vastgelegd. Ik wijs op de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, de Rechten van het Kind, het vrouwenverdrag en nog vele andere universele verdragen. Het zijn fantastische teksten. Winst daarvan is dat er nu een set van wereldwijd aanvaarde waarden en normen is, waarop overheden aanspreekbaar zijn.
- Ik deel de klacht ook niet dat er geen grote dromen meer zijn. Lees de Millenniumdoelstellingen van de Verenigde Naties. Zelden zal een droom over een betere wereld zo concreet zijn opgeschreven en zo breed zijn gedragen, al komt het nu wel aan op de uitwerking ervan.

Kortom, jubilerend BBO, er ligt een vruchtbare akker om samen op te werken. Natuurlijk zijn er uitdagingen en dilemma's die vragen om vernieuwende antwoorden. Ook daar wil ik er drie van noemen

Ten eerste. De universaliteit van normen en waarden. Nog in 1993 is tijdens de Wereldconferentie over Mensenrechten in Wenen de universaliteit van de mensenrechten bevestigd. Toch moeten we vaststellen dat deze verworvenheid niet onbedreigd is. Er zijn terroristische groepen die zich van de universele waarden en normen niets aantrekken. Helaas zijn er ook staten die met een beroep op cultureel relativisme de universaliteit van de mensenrechten ter discussie stellen. Gelukkig vormt dit nog een kleine minderheid, maar het is een ontwikkeling, waar we een antwoord op moeten vinden.

De Nederlandse Regering zal de universaliteit van de mensenrechten blijven uitdragen. Voor mijn eigen beleid is zowel de universaliteit als de ondeelbaarheid van mensenrechten een gegeven. Tegelijkertijd wil ik ook de dialoog aangaan met hen die wijzen op culturele verschillen. Terrorisme moet daadkrachtig worden bestreden. Maar ik zou ook willen weten wat mensen bezielt om tot zulke daden te komen. Is het armoede, is het algehele onvrede of is het een botsing der culturen? Daar moeten we ons in willen verdiepen. Dat doe je door dialoog aan te gaan en door een perspectief te bieden.

Ten tweede. Meer mensen dan voorheen geloven dat de hulp weinig bijdraagt aan het bieden van een perspectief. Dat is een zorgelijke ontwikkeling, die nader onderzoek verdient. Waar baseren mensen hun opinie op? Tegelijk blijkt immers uit onderzoek dat veel mensen een volstrekt verouderd beeld hebben van OS. Ik heb daarom opdracht gegeven tot een nader onderzoek hiernaar. Ik ben niet bang voor een zakelijke afrekening van het OS-beleid. Ons beleid is gericht op effectiviteit ervan.

In dit opzicht is het vooral een kwestie van communicatie: de resultaten van het

beleid moeten helderder over het voetlicht gebracht. Hier kan de tijdgeest meespelen. De maatschappij is meer gericht op nu en onmiddellijk. Ik ben de laatste om het belang van resultaten te onderschatten. Maar het leven heeft ook een boel niet te meten geheimen. Hoe en wanneer kun je de effecten meten van dialoog en begrip, van respect en solidariteit? In het verlengde hiervan ligt het betrekken van nieuwe Nederlanders bij het OS-beleid, één van de vragen tijdens de bijeenkomst van het maatschappelijk middenveld op het ministerie vorige week dinsdag. Hoe gaan wij dat doen? Hoe gaan jullie dit zelf doen? Kunnen we daarin van elkaar leren?

Ten derde. Het belang van leiderschap. Politieke leiders en voorlieden van maatschappelijke organisaties moeten weten wat er leeft in de samenleving. Maar leiderschap is meer dan je oor laten hangen naar de stem van de straat. Het gaat ook om het nemen van eigen verantwoordelijkheid en een eigen, geïnspireerd verhaal durven neerzetten.

Bij het aangaan van deze uitdagingen kan een organisatie als BBO een eigen rol spelen. De overheid kan een dialoog tussen culturen bevorderen. Maar de rol van civil society is in dit opzicht nog belangrijker. Zowel nationaal als internationaal moet het gesprek over de universaliteit van de mensenrechten worden gevoerd: niet alleen tussen overheden, maar juist ook tussen godsdienstige en andere non-gouvernementele organisaties. En ook bij uitleg over het ontwikkelingsbeleid is de civil society een van de bruggen tussen de overheid en de maatschappij.

Levensbeschouwing en ethiek in het buitenlands beleid: het is geen droom, maar realiteit. Een realiteit die het waard is om samen overeind te houden en te versterken!